

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe' cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectorii.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1870.

Anulu III.

Fragmente din istori'a lui Ioanu Bethlen.

Preamblu.

Dela an. 1526 pana la 1711 aristocrati'a si patriciatulu Transilvaniei au fostu tojdeana desbinate in duce partite, un'a nemtiésca si alt'a turcésca. Domni'a partitei nemtiésca a fostu din tempu in tempu numai efemera, provisoria; partit'a turcésca a fostu de regula predomnitória pana catra finea domniei lui Mich. Apaffi. Cumu a caditu si cumu mai tardiu s'a nimicitu partit'a turcésca, cumu ajunse patri'a nóstra la magna charta, ce se numesce diplom'a Leopoldina din an. 1691, acesta fu in anulu trecutulu obiectulu lecturiei nóstre in acésta fôia, inse numai pe celu din urma periodu, adeca numai dela an. 1661 pana la 1711. Dara cine se se póta indetula, fia macaru si numai pe acestu periodu, cu datele culesse dintr'unu singuru cronicariu, numésca-se acela macaru si Cserei? Spre a cunósce unu periodu asia bogatu de evenimente in totu respectulu decidetórie de sórtea nóstra, se cere neasemenatu mai multu, se cere adeca atátu de multu, pre cátu noi din parte-ne suntemu siguri, cà nu vomu potea impartasi lectoriloru nostrii in acestu spatiu angustu alu unei foitiei, care ese numai de câte duce-ori pe luna. Si cu tóte aceste locuitorii Transilvaniei de orice nationalitate si partita, càti pretendu unu dreptu la patriotismulu rationabile, trebue se simtia marea necesitate de a studié din istori'a patriei nóstre càtu se póte mai bine celu puçinu acestu periodu, carele in istori'a nóstra se póte numi cu totu dreptulu unu periodu alu catastrofelor. Acestu studiu inse nu se póte castiga, fara a cunósce inca unele din funtanele mai limpedi, din care 'si scotu istoricii datele si rationamentele loru atunci, candu voiescu se scrie dupa unu metodu pragmaticu. La noi cunóscrea funtaneloru este cu atátu mai necesaria, cu cátu prea multe din acelea au fostu séu retacute cu totulu, séu inca citate reu, déca nu tocma si falsificate. Aceia carii au cititu istori'a patriei nóstre scrísa camu dela inceputulu acestui secolu incóce in limbele latin'a, german'a si unгурésc'a, se voru convinge usioru despre adeverulu asertiunei nóstre.

Din acestea si din alte cause, care sunt aprópe de mintea omului, ne-amu propusu a scóte pentru acestu anu date istorice din acea parte a istoriei lui Ioanu Bethlen, pe care Alexius Horányi, fostu professoriu de istoria, o a publicatu la a. 1782 in Vien'a.

Acésta parte a istoriei lui Ioanu Bethlen coprinde tempulu dintre an. 1663 pana la 1673, in care anu cronicariulu Cserei amblá inca in camasia lunga*), prin urmare cele scrise de elu din tempulu lui Apaffi, pana candu apucase in curtea lui Mich. Teleki, sunt culesse numai din audite, dela tata-seu si dela alti be-trani; candu din contra I. Bethlen, vechiulu boieriu, magnatulu inzestratu cu scientie, consiliariulu si cancelariulu tiei, tocma in acelu tempu ia parte activa si adesea decidetória la tóte afacerile politice si bellice ale tiei; in manile lui intra cele mai multe acte de statu; elu din acelea intretiese unu numeru considerabile in istori'a sa, care in tecstulu originale, care in traductiune; elu cunósce secretele partiteloru, chiaru si ale familiiloru; asia numai informati bine dupa Ioanu Bethlen potemu trece la scrierile fiului seu Nicolae Bethlen, in cátu acelea in partea din urma inca se ocupa cu istori'a tempului seu, pana candu ajunse in captivitate la Vien'a**).

Escerptele nóstre dupa Ioanu Bethlen voru fi mai scurte decâtu cele impartasite dupa Cserei. Lucrarea adeca ne va fi mai usióra, in cátu acestu istoricu nu amesteca atáta cronica straina, neci atátea afaceri strinsu familiare cá celalaltu, va fi inse in mai multe parti destulu de uritósca, in cátu adeca vomu avea a face cu unu stilu latinescu greoiu si cu multime nenumerabili de erori tipografice, acumulate in acésta editiune in numeru, precumu nu se mai vede airea, decâtu póte numai in unele carti si diaria romanesci din dílele nóstre. Intr'aceea ne place a spera, cà informatiunile istorice, pe care le vomu scóte din acésta parte a istoriei lui Ioanu Bethlen, ne voru fi una desdaunare corespundietória fatigeloru nóstre, mai alesu déca le vomu insoçi pe aici colea si de câte unele adnotatiuni si reflexiuni proprie, cu scopu de a inlesni intielegerea lucrului pentru aceia, carii nu se voru fi ocupatu pana aci cu istori'a Transilvaniei.

Din partea I.

An. 1663. Cuciugh Memhet pasi'a, carele desecase patri'a cu nenumerare impilari si predi, in Aug.

*) Mich. Cserei se nascuse in 21. Octobru 1668, precumu arata elu insusi la pag. 37 a croniceii sale.

***) Grof Bethlen Miklos *Önéletleirása*. Kiadta Szalai László. Pest 1858 tom. I., 1860 tom. II. Acestu Nic. Bethlen, fiu alu lui Ioanu si nepotu alu istoriculu si cancelariulu Lupulu Bethlen, s'a nascutu in 1. Sept. 1642, precumu amu vediutu in biografi'a lui.

1663 eși de aici în Ungari'a preste tóta asteptarea locuitorilor, pentrucá se apere fortaréti'a dela Oradea mare și alte locuri fortificate. Atunci principele Mich. Apaffi temenduse fórté, cá nu cumuva garnisónele imperatului Romaniloru asiediate prin unele fortaretie, punenduse din nou în misicáre ostila, se dea lui Cucigh ocașiune de a se reintórcé érási; a trimisu pe secretariulu seu anume Franciscu Lugosi în legatiune la comandantele imperatescu din Clusiu, anume Hector a Brazen, pentrucá se'lu róge de unu armistitiu onorificu, cá asia barbarului se nu i se dea ocașiune nóua de a reintra în Transilvani'a*). Fiinducá inse Pórt'a otomana poruncise lui Apaffi, cá se stea preparatu de bataia cu tóta puterea tierei, éra de alta parte voiá si principele se afle, pana în cátu se supune boierimea porunciloru lui, a conchiamatu pre toti nobilii sub arme; éra apoi pentrucá se petrunde faim'a (la turci), cá Apaffi se afla în castre cu tóta armat'a sa, a luatú dispositiuni, cá cáte trei mii de ostasi se fia necurmatu sub arme, éra ceilalti fusera dimisi pe la casele lorú. Totu-odata se conchiamá si diet'a pe Septembre la Murasiu-Osiorheiu.

În modulu acesta credea principelé Apaffi si boierii, cá dupace tíer'a fusese sbuciumata si aruncata de valuri siepte ani întregi, acumu va mai ajunge si la unu feliu de respiriu, pre candu éca cá dela marea veziru Amhet-pasi'a**) vinu doi delegati ai sei la castelulu Ernotu, cu scrisóre catra principele Apaffi. Acea scrisóre Ioanu Bethlen o are tradusa din turcesce în latinesce, éra coprinsulu ei era, cá principele Apaffi se se scóle indata si se mérga în castrele turcesci din Ungari'a, pentrucá m. veziru se'lu prochiame de rege alu Ungariei sub protectiunea sultanului. Pe atunci m. veziru Amhet batea Cetatea nóua (Arx nova, Érsek-Ujvár). Cei doi ablegati ag'a Muharim si Alga era insarcinati a spune lui Apaffi mai multe prin graiu.

Acésta scire cu totulu neasteptata, în locu de a produce vreo placere, a latitu în famili'a principelui, cá si între consiliari si în tóta aristocrati'a tierei grija si spaima atátu de mare, în cátu Bethlen díce, cá condeifulu lui nu e în stare a descrie acea teróre si tóte cáte le audí si vediù elu în acelea díle. Cu cátu ablegatii turcesci urgitá mai multu curend'a plecare a principelui, cu atátu soci'a sa An'a Bornemis'a plangea mai amaru si strigá, cá ea va remanea veduva cu uniculu prunculetiu ce avea. Dintre ómenii curtei si dintre boierii mai morti de frica (pene exsangves facti), neci unulu nu voiá se purcéda cu prin-

*) Lectoriulu va binevoi a reflecta aici si a'si aduce acestea date elu însusi în legamente cu câteva antecedentie. Turcii pusesera de principe alu tierei pe Mich. Apaffi, si asia una parte de ostire turcésca petrecea în tíera. Nemtii venisera cu Ioanu Kemény, cá se'i ajute lui la tronu. Kemény cadiù, nemtii inse ocupara Clusiuulu si alte câteva locuri fortificate. Asia Transilvani'a în anii dintai ai domniei lui Apaffi era ocupata si de turci, si de nemti, se întielege, cá de fiacare pre cátu ajungea.

**) Bethlen ilu numesce candu Amhet, candu Ahmet.

cipele, ci unii din ei se prefacea atátu de morbosii, în cátu jacea în asternutu, cá si cumu aru trage de mórte (jacebant în lectis moribundi quasi), éra altii mintia totu feliu de lucruri, numai cá se scape de acea caletorie; era érási multi, carii se temea fórté, cá de 'i va apuca turculu în castrele sale, curendu le va rateza capulu, din cauza cá elu ii scia de partisani ai casei austriace; asia unii cá acestia mai bucurosi voira se ésa în ecsiliu, lipsinduse de patria, decátu se se dea pe man'a turciloru. Mai în scurtu, plansete, bocete, escuse de totu feliu se audia din tóte partile*).

În vér'a aceluasi anu 1663 se incepe si cunoscut'a intriga escata între Mich. Apaffi si între Gav. Haller, carele cu unu anu si diumatate înainte fusese trimisu la pórtá în calitate de agentu alu Transilvaniéi (Capu-Chehaiá). Acea intriga costá pe Haller viéti'a, precumu se va vedea mai la vale. De si casulu tragicu alu lui Gav. Haller e de valóre istorica si e fórté interesantu, noi totusi nu'lu vomu reproduce aici dupa Ioanu Bethlen din cuventu în cuventu, din cauza cá de si acestu Bethlen fusese de fatia, candu între altii, Ioanu Batzo spunea principelui Apaffi cele audíte dela greculu Panaiotu, dragomanulu Pórtéi otomane, cá adeca sultanulu si marele veziru, cumu si alti turci mari fiendu neindestulati cu gubernulu lui Apaffi, aru voi se numésca pe altulu si anume pe G. Haller, totusi Bethlen se indoiesce fórté multu despre adeverulu cuventeloru lui Batzo. Mai departe Ioanu Bethlen cunósce cu de-ameruntulu si conversatiunea secreta a lui Haller cu adiunctulu seu, anume Ladislau Ballo, avuta în cestiunea tronului; elu ne pastrá si epistol'a lui Gav. Haller adresata principelui Apaffi din castrele turcesci dela Strigonu (Gran) în 28. Aug. 1663. În acea epistola Haller descopere lui Apaffi cu multa sinceritate si candóre totu planulu turciloru de a'lu resturna pe densulu. Apaffi spaimantatu, si acumu plinu de prepusu în contra lui Haller, trimite curendu pe Valentinu Szilvási cu multe daruri la turci, pentrucá se afle chiaru dela ei, déca în adeveru ei voiescu se puna pe Haller principe, séu cá Haller ambla dupa domnia, séu si un'a si alt'a. Turcii, adeca curtenii sultanului si ai marelui veziru si unii pasiali, séu cumu amu díce în limbagiulu modernu, ómenii din camarilla, primescu darurile, apoi inse jura pe atotu-potentele Allah si pe profetulu Mohametu, cá ei nu sciu nimicu de neci unu feliu de machinatiune a lui Haller spre a castiga tronulu Transilvaniéi; prin urmare camarill'a turcésca marturisí de innocentia lui. Judecandu dupa acestea impregiurari, lui Ioanu Bethlen i se pare, cá Mich. Apaffi este nevinovatu de sangele lui Haller. Într'a-

*) Acestea si asemenea scene, pe care le descriu istoricii transilvani din epoc'a lui Mich. Apaffi, inca merita cea mai de aproape a nóstra luare-amente, pentrucá din unele cá acestea se cunósce mai bine, la ce decadentia si cumu amu díce, falimentu moralu ajunsese patriotismulu si curagiulu aristocratiei si alu patriatului transilvanu în epoc'a lui Mich. Apaffi.

ceea din cercetarile mai n oue a esitu la lumina, c a lui Gavr. Haller i s'a taiatu capulu din porunc'a marelui veziru, cu scirea si cu invoirea secreta a lui M. Apaffi săi a cumnatu-seu Dion. B nffi, cunoscutu in istoria de omu f rte orgoliosu săi rapitoriu. Deci acela care voiesce se cun sca mai de apr pe capetulu tragicu alu lui Gavr. Haller, se citésca biografi'a lui la Alecsandru Szilágyi „Martiri din istoria Ungariei*.” Una impregiurare mai remase inca totu neexplicata pana ac . Gavr. Haller fusese trimisu in calitate de agentu alu Transilvaniei mai antaiu numai la Ali-pasia in cetatea Temisioarei, si numai in modu provisoriu, pe unu tempu mai scurtu; cu tóte acestea apucandu'lu turcii in midioloculu loru, nu'lu mai lasara de acolo, ci sub preteste inventate de ei ilu tienura intr'unu feliu de arestu onorificu,  ra dupa ce se decisese c a turcii se inc pa bataia nóua cu nemtii, Ali lu  pe Haller cu sine la Belgradulu Serbiei, unde se află marele veziru,  ra de acolo ilu luara cu ei la Ungaria.

Se ne reint rcemu la caletori'a principelui Mich. Apaffi, asia precumu o aflamu la Ioanu Bethlen. Dupa ce se determină cu mare greutate săi agitatu de frica săi sperantia, c a se caletoresca in castrele turciloru, asiedi  mai antaiu un'a regentia de trei insi, carii era Stefanu Petki, Pav. B ldi săi Andreiu Fleischer, comitele natiunei sasesci. La loculu acesta I. Bethlen afla cu cale a informa pe lectori despre starea săi spiritulu ce domni  mai alesu in aristocrati'a transilvana pe tempulu acelei caletorii a principelui. Caracteristic'a principala a starei de atunci este dupa acestu scriitoriu: rapacitatea cea mai infama, incuragiata de moletatea principelui, care promitea la toti, d  totu, pentru merite săi demerite fara alegere, in c tu tocma săi averile statului (Bona fiscalia) incepuse ale darui la c ti trasi-inpinsi,  ra tesaurulu tiei era desecatu intru at ta, in c tu neci pu in'a ostasime regulata nu'si mai putea lua simbria sa, din care cauza apoi esindu pe la sate inpil  săi maltrată cumplitu pe poporulu tieranu. Totu pe tempulu lui Apaffi se inmultisera denunciarii f rte tare, in c tu neci-unu omu de onóre săi de caracteru nu mai era siguru de spionagiulu loru. Intre denunciarii celu mai blastematu săi afurisitu era unu negociatoriu, anume Mich. Csepregi, care se sciuse insinua la familiile fruntasie săi la curte, dupa aceea lu  parte in legatiuni turcesci cu Bal , Haller, Szilv si, cu acestu din urma inse fiindu la drumu se bată nebunesce,  ra dupa ce se reint rsera in tiéra, Csepregi dede la curte denunciatiuni facute in scrisu, prin care innegrea si infer  cumplitu mai alesu pe Gavr. Haller săi pe Ioanu Bethlen. Despre acci doi consiliari a d su Csepregi catra prin-

*) V rtanuk a Magyar t rt netb l. T rt neti t nulm nyok. Irta Szilágyi Sándor P st, 1867. Totu in acésta carte vei afla săi descrierea interesanta a periei lui Dionisiu B nffi, alu carui capu a caditu in prins rea dela Bethl nu in 18. Dec. 1667 taiatu de man'a unui tieganu biatu, pusu de Lad. Csáki, care fusese ecsecutoriulu sententiei „Statuum et ordinum.”

cipele: Marii'a ta, se'ti aduci amente de cuventele mele: Acesti doi au omoritu pe trei principi (pe R koczi II., Barcsai, Kemény),  ra acumu au venitu c  se om re săi pe alu patrulea. Csepregi avea mania mare mai v rtosu asupra cancelariului Bethlen, despre care scrisese si lui Georgie Gil nyi, carele inca era cumnatu cu Apaffi, pentruc  săi elu tienea in casatori'a pe un'a din sororile dómnei. Gil nyi d  acelu pasquilu principelui,  ra acesta fu asta-data at tu de lealu, in c tu ilu arată lui Ioanu Bethlen si'lu las , că se citésca totu coprinsulu lui. Bethlen apucandu'ncea scrisore, intra cu ea in dieta săi o da protonotariulu Martinu S rpataki, pentruc  se o citésca in audiulu toturoru, dupa aceea luandu'cuventulu, ataca pe Csepregi aspru, numindu'lu intrigantu, mintunosu, denunciantu s. a., in fine cere darea lui in judecata.

Dupa acestea Mich. Apaffi pl ca abia la drumu, inso itu numai de vice-maresialulu curtei Stefanu Nal tzi săi de Mateiu Balog,  ra intr'aceea diet'a remase deschisa săi in activitate la Ernotu. Ioanu Bethlen descopere la loculu acesta frica mare asupra caletoriei principelui Apaffi,  ra acea frica a sa e intemeiata mai multu pe „minunile,” care s'aru fi aratat săi in acelu anu săi anume minunea din 8. Sept. 1663 intemplata la St. Nicolae in Ciucu (Csik-Szt.-Miklos), adeca pe la trei  re dupa ami di dintr'unu nuoru micu se audira detunaturi, sunete de tobe, frag re infricosiata de arme, lupte, vaiete, tiepete fior se săi apoi: caderea unei petre infocate pe cas'a lui Mich. Sándor in St. Nicolae. Prefectulu acelu tienutu St. Lazaru alerg  indata la Ernotu, pentruc  se faca principelui săi dietei raportu prin graiu viiu despre acelea fenomene, pe atunci neintielese de locu.

Acésta dieta a decursu intre certe infocate, produse totu prin rapacitatea boieriloru săi a ciociloru,  ra candu ajunsera se desbata sc torea tributulu turcescu in suma de optuieci mii de taleri, onorabilii membrii incepura se planga cu amaru*) săi se injure tirani'a turciloru, carii dupace au redusu principatul Transilvaniei numai la cinci comitate, la sasime săi secuime, alaturandu pe celelalte parti la fortaretiile tienute de ei, apoi totusi storcea pe fiacare anu tributulu induoitu dec tu fusese mai nainte de a imbucati tier'a. Dupace membrii dietei se sbuciumara săi se certara patru d le intregi asupra acelei cestiuni pana la ragusi la săi gr tia (usque ad ravim et nauseam), in fine se invoira abia, c  reapucandu protoco lele săi registrele vechi săi numerandu capii de familia, c te diece insi se formeze un'a p rta, c  in vechime,  ra apoi fiacare p rta se dea c te diece taleri, adeca c te

*)  ca cuventele lui Ioanu Bethlen: Punctum tertium longe ponderosius . . . de tributo enim graviter per Ottomanicum crudeliter nobis imposito . . . insertum erat. Utinam mi lector! ora vultusque regnicolarum necum spectare potuisses! defixis in terram oculis ultra quadrantem nos flentes vidisses, nec intermixta lacrimis deerrant suspiria etc. etc. Pag. 51. Trista descuragiare, cumplita decadentia a unei aristocratii, carea sci  se fia at tu de crudela catra poporu!

unu taleru de unu barbatu. Din acésta conscriptiune inse nu esia neci diumetatea tributului turcescu; deci diet'a se adresà catra aceia, despre carii se credea cà au desecatu tesaurulu statutului, precumu era unulu Petru Vizaknai, prefectu alu toturoru bunuriloru fiscale, carele trecea de unu mare hotiu sî impilatoriu, cà sî alti mai multi, pecarii I. Bethlen ii numesce depopulatori sî insielatori. Din acésta cauza inse cèrt'a devení multu mai infocata, pentrucà depredatorii tesaurului sî ai fiscalitatiloru isi aflara aparatori fòrte desperati sî nerusinati, carii mai pe urma dederu ascultatoriloru se pricepa, cà totu ce se fura din tesauru si preste totu din fiscalitati, se fura cu scirea principelui Apaffi, éra unii dintre consangeni si curtenii principelui amerintiara cu rechiamarea in tíera a lui Cuciugh-pasia cu óstea turcésca, spre a reinfrena si pedepsi pe aceia, carii strigá se nu se fure, si cá cei carii au spoliatu tesaurulu (visteri'a) tierei, se puna banii la locu, pentrucà se se póta plati tributulu turcescu. Tóte acestea dispute si certe au remasu fara neci-unu efectu, pentrucà dintre aristocratii si oligarchii, carii avea veniturile cele mai mari si se tavalea in lucsu mare, neci-unulu nu a voitu se dea unu singuru denariu pe altariulu patriei. (Vedi pag. 53—55.)

Réstulu lucrariloru acelei diete se implini cu ceretele dintre I. Bethlen, Csepregi, Daczó, din caus'a unor denunciatiiuni, cumu si supresiuni de bani. Cu acea ocaziune certanduse Daczo si Csepregi in fati'a dietei, intre altele ese la lumina, cà unii din ómenii carii mergea in misiuni la turci, isi batea jocu de neajunsurile lui Apaffi, éra anume Csepregi spunea turciloru, cà principele pusu de densii este atátu de simplu si neindemnaticu, in càtu déca ai a face cu elu tocma si in lucruri de puçina insemnate, mai inainte de a'ti da vreunu respunsu, incepe se gangavésca cá pruncutii cu: Nyi, nyi.

Din acelea certe, care inca nu mai era de ómeni cu ceva educatiune, ci de tèrgoveti sî precupeti, carii se batu cu lemnele dela siatra, inca nu s'au alesu pentru atunci mai multu, decátu s'a decisu cá se astepte cu totii pana la reintòrcerea principelui.

Intorcèndune fati'a dela ceretele domestice ale aristocratiei ardelene, se insoçimú pe principele Apaffi in caletori'a sa cea poruncita. Mich. Apaffi urgitatu mereu de cei duoi turci trimisi de marele veziru, manecà abia in Septembrie din patri'a sa, sî trecèndu pe la Lipov'a (Lippa), care pe atunci inca era in potestatea turciloru, de acolo apucà la Aradu, éra la orasiulu turcescu Semfö trecù Tis'a, apoi trase dreptu la Bud'a, care odenióra era resiedenti'a regiloru Ungariei (quae regia olim Hungarorum Regum fuerat), adaoge Bethlen. Dela Bud'a principele apucà spre Strigonu (arcem Strigoniensem), unde trecù Dunarea. Pe atunci Cetatea nóua (Érsek-Ujvár) apucase a cadé in manile turciloru preste asteptarea lumei crestine. Pre candu se apropiá Mich. Apaffi de castrele marelui veziru, turcii lucrá barbatesce spre a repara sî

fortifica de nou acea cetate. Distantia de trei miliaria esise Gavv. Haller din castre intru intempinarea principelui seu. Preste puçinu vení inaintea principelui Apaffi din porunc'a marelui veziru principele Valachiei transalpine cu tóta armat'a sa si cu óstea principelui Moldaviei, cà-ci elu insusi era bolnavu sî de aceea absent*). Tocma pre candu era aprópe de castre, vene Cham-basi'a cu siesedeci de ceausi sî presenta principelui Apaffi in numele vezirului unu calu insielatu sî adornatu cá pentru unu rege, apoi ilu róga, cá descalecandu de pre calulu seu, se incalece pe calulu de parada trimisu in daru. Mai multe cete de turci armati, cu beii sî cu agalii loru in frunte, asteptá in parada pe Apaffi. Indata apoi principele fu condusu in cortulu marelui veziru, carele invitandu'lu a siedé langa sine, ii dede loculu de onóre, adeca la steng'a, precumu este datin'a la resariteni. Dupa usitatele intrebatiuni de sanetate sî de comoditatile caletoriei, m. veziru laudà pe Apaffi, pentrucà se arata asia supusu si credinçiosu, dupa aceea 'i dede unu cortu prevedintu cu tóte comoditatile, pentru cá se pauseze.

In urmatóri'a dí marele veziru provóca pe principele Apaffi, cà elu se dea una proclamatiune catra acei locuitori sî acele tienuturi ale Ungariei, care pana atunci mai era inca in potestatea imperatului Romaniloru, pentrucà se 'lu recunósca de domnitoriu alu loru sub protectiunea turcésca. Séu de buna voia, séu de frica, Mich. Apaffi facù in adeveru pasulu acesta, éra patent'a ce o publicà elu spre acelu scopu cu dat'a din 8. Sept. 1663 se póte vedé la Ioanu Bethlen la pag. 65—67. Acea patent'a se sî admanuá vicepalatinului Lad. Kereszturi, carele se aflá in castrele turcesci, trimisu inadinsu de imperatulu Leopoldu spre a negocia cu m. veziru. Kereszturi comunicà in adeveru patent'a cu tóte jurisdicciunile (mai bine municipale) din Ungari'a nemtiésca, éra una copia ajunse in manile palatinului comite Franciscu Veselényi. Patent'a lui Apaffi produse in aristocrati'a ungarésca afecte diverse. La multi li se urise din sufletu de atâtea promisiuni mintiunóse ale imperatului nemtiescu (numitu alu Romaniloru), in càtu nu mai sperá nimicu dela elu, de altá parte inse dorea din totu sufletulu a scapa de pericolulu estremu, adeca de necurmatele invasiuni, impilari, omoruri sî tetiunarii, càte suferea acea parte a tierei din vecinatatea turciloru. Nu asia cugetá pe atunci palatinulu Franciscu Veselényi; de aceea elu sî properà a publica una contrapatienta de dato Murány 31. Oct. 1663, in care 'si bate jocu de Apaffi si de patent'a lui, dicèndu'í intre altele lupu rapaciú, cersietoriu golanu, care promite altora avutii**); totu Veselényi descrie

*) Mox Valachiae Transalpinæ principem cum toto suorum robore ac Moldaviae principis exercitu (ipsomet morbo laborante ob idque absente) de mandato supremi purpurati ad excipiendum eum expeditos salutat. Pag. 63.

***) Ipse nudus, aliis divitias promittit. Pag. 69.

cu colori vii deplorabil'a stare, la care ajunsese sarmen'a Transilvania sub protectiunea turcésca, de candu ajunsese Apaffi principe alu ei, si chiaru dela G. Rákoczi II. incóce, pentrucà de atunci abia a trecut atàta tempu, in càtu se poti rupe duóe parechi de ciobóte (cisme), si totusi Transilvani'a avù siepte principii*); éra tributulu i se adaoase in proportiune infri-cosiata si dreptulu de alegere inca i se violà cumplitu; mai in scurtu, in Transilvani'a nu mai póte fi vorba de neci-una libertate. Acelasi palatinu descrie pe turci cu colorile cele mai negre, éra mai anume crudímile, rapacitatea, perfidi'a si iubirea loru de mintiuna, le confirma cu ecsemple numeróse atàtu din trecut, càtu si din tempulu seu; in fine provóca pe unguri din nou la arme in contra turciloru, pe carii abia i scie numf altumentrea, decàtu lupi rapitori si barbari; totuodata palatinulu opresce strinsu publicarea patentei lui Apaffi prin municipia.

Imperatulu Leopoldu aflandu de pasulu facutu de turci asupra sa prin man'a lui Mich. Apaffi, nu lipsí a emite si elu una contrapatenta cu data din Vien'a 10. Nov. 1663 subscrisu: Leopoldu, Georgie Szeleptséni archiepiscopu de Calocsa si Stef. Orbán. In acea patenta séu prochiarnatiune imperatulu spune, cà turcii éra si ii facusera una surprisa fórté neplacuta, cà-ci nu numai luara cu asaltu Cetatea-nóua, ci facundu incursiuni pana in provinciile ereditarie, dusera cá la una suța mii de locuitori in captivitate; éra acumu se incérca a insiela pe locuitorii Ungariei (nemtiesci), cá se se supuna turciloru prin midiulocirea Transilvaniei; asia imperatulu inca provóca pe unguri la arme, le promite totuodata ajutoriu potente dela staturile Germaniei, ale caroru reprezentanti se adunasera la Ratisbona in dieta, spre a vota ostasi si bani.

(Va urma.)

Societatea museului transilvanu.

Acésta societate científica, a carei resiedentia este Clusiu, fundata numai de cativa ani, merita atentiunea nóstra nu numai pentrucà ea multu puçinu este contemporana cu asociatiunea transilvana pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, ci si pentrucà este patriotica in mai multe intielesuri, éra in càtu ea este científica, nu are, séu inca nu ar trebui se aiba nationalitate, cà-ci scienti'a este una in tóte limbele pamentului, in câte ómenii se ocupa cu dens'a.

Societatea museului transilvanu tienù estempu adunarea sa generala in 28. si 29. Aprile la Clusiu. Presiedentele o deschise cá totu-deauna prin una cuventare ceruta de impregiurari, apoi urmara celelalte

*) Vix duos cothurnos consummere potuisses, septem in Transilvania successive licuit videre principes etc. Adeca Vesselényi intielege aici pe Georgie Rákoczi II., pe Franciscu Rhédei, Acatiu Barsai, Ioanu Kemény, Mich. Apaffi. Acestia nu sunt siepte, ci sunt numai cinci, inse cinci sunt prea de ajunsu pentru anii 1656 - 1661.

lucrari conformu unei programe de treisprediece puncte. In órele postmeridiane intre 3 si 5 se citira si unele disertatiuni scientifique.

Averea societatei in 31. Dec. 1869 era:
 In obligatiuni de statu v. a. fr. 64287 $\frac{1}{2}$
 In obligatiuni private 139729 cr. 16
 In bani per cassa 4433 „ 70 $\frac{1}{2}$
 Sum'a v. a. fr. 207449 $\frac{1}{2}$ cr. 86 $\frac{1}{2}$

Preste acésta suma societatea mai are si in moneta de auru 550 galbini dati imprumutu, éra 42 galbini per cassa, in suma 592 galb. Societatea museului mai are inca si unu fondu micu de 1232 fr. si 47 cr. destinatu pentru scientiele naturali.

Din acestea sume se póte vedé, cà fondurile societatei museului transilvanu din Clusiu sunt aprópe de siese-ori mai mari, decàtu este fonduletiulu asociatiunei transilvane din Sibiiu. Inse averea museului transilvanu nu stà numai in fonduri de bani, ci ea are, precumu bine scimu, una biblioteca si colectiune de manuscrite, colectiune numismatica si de anticitati fórté interesante, cabinetu de naturalia, casa, gradina botanica, éra in anulu acesta isi mai inavutí colectiunea mineralogica cu aceea, pe care o cumparà dela dn. Franciscu Herbich. Déca valórea acestoru averi s'ar computa nu dupa ceea ce dicu juristii pretium affectionis, ci dupa una alta chiaie, spre a scadé pretiurile pre càtu se póte, totusi acelea aru representa una valóre celu mai puçinu pana la $\frac{1}{4}$ de milionu; cà-ci adeca voindu cineva se inainteze scientiele in cutare tíera cu ajutoriulu unei bibliotece si alu unoru colectiuni, precumu sunt ale museului din Clusiu, si constrinsu fiendu ale cumpara, de siguru l'ar costa mai multu cá 250 mii fiorini.

Din bugetulu anuale aflamu, cà venitul museului transilvanu pe an. 1869 a fostu v. a. fr. 14310 cr. 43 $\frac{2}{3}$. Din spese iusemnamu numai duóe cifre, adeca fr. 8040, care se dau cá plati la functiunarii museului, cá simbrii la sierbitori si la gradinariu, apoi si cá tacse de locuintie (corteluri), éra fr. 5750 se spendéza pentru alte scopuri ale museului, precumu inmultirea bibliotecei, a colectiunei numismatice si a cabinetului de naturalia, cumu si pentru caletorii scientifique, cultivarea gradinei s. a. Sum'a totala a speseloru fr. 13790. Restulu de fr. 520 cr. 43 $\frac{2}{3}$ din venitu se adaoase la fondu.

Candu locuitorii marelui principatu alu Transilvaniei nu s'aru desparti si clasifica dupa nationalitati, neci dupa confesiuni, ci de ees. numai dupa positiunea loru politica intru intielesu vechiu feudalisticu, adeca in aristocratia si democratia; candu apoi ar vení unu strainu si ar intreba: Care clasa de ómeni a fundatu museulu transilvanu din Clusiu? Ar fi constrinsu a raspunde: Aristocrati'a. Si cine a fundatu si sustiene asociatiunea transilv. din Sibiiu? Democratia. Corolariu deduca'si fiacare lectoriu. Noi din partene sustienemu numai atàta, cà ori-si cumu, poporulu trebuie se se destepete si se faca mai multu pentru sinesi insusi.

Dimitrie Cantemiru, principele Moldovei.*)

Principele Dimitrie Cantemiru s'a nascutu in 26. Octobre alu anului 1673. Tata-seu, Constantinu Cantemiru, era pe atunci sardariu, adeca locutienetoriu si generalu preste trei districte din Moldov'a.

In anulu 1684 tata-seu fu denumitu principe alu Moldovei; éra fiendu-cà curtea osmaniloru cerù dela elu pe unulu dintre fiii sei cá ostatecu (obses), asia isi trimise la Constantinopole pe fiu-seu celu mai mare, anume Antiochu, insocitu de siese boieri juni. Dupa trei ani tata-seu poruncí lui Dim. Cantemiru, cá se mérga la Constantinopole, spre a schimbá pe frate-seu. Pe atunci in Munteni'a era domnu Constantinu Brancovanu, inemica de mórte alu casei lui Cantemiru. Acestu Brancovanu avendu de scopu a compromite pe principele Const. Cantemiru la Pórt'a turcésca, dupace ajunse Dim. Cantemiru la Constantinopole, ilu denuntià la marele veziru, cà nu ar fi alu duoilea fiu alu principelui Cantemiru, ci unu altu june supusu, adeca unu pseudo-Dimitrie Cantemiru, pentrucá asia se póta scóte din manile turciloru pe adeveratulu seu fiu Antiochu. Deci voindu vezirulu a cerceta lucrulu, chiamà pe Dimitrie la sine; vedien-du'lu inse, a si dísu la momentu: Brancovanu a scor-nitu prepusulu celu mai nerusinatú din lume, pentrucá acestu june Dimitrie este leitu tata-seu. Mai in scurtu, aceea antaia infatiosiare a lui Dimitrie facù inpresiune fórté buna asupra marelui veziru, éra dupa aceea portarea sa cea intielépta si cuvenintiósá ilu recomandà si mai multu, pentrucá se fia recunoscutu de unu fiu demnu de tata-seu.

Dimitrie petrecù in Constantinopole pana la a. 1691, candu éra si merse frate-seu Antiochu in loculu lui, éra elu se reintórse la tata-seu. In tempulu petrecerei sale la Constantinopole, Dimitrie invetià limb'a si music'a turcésca atátu de bine, in càtu densulu celu dintaiu a introdusu la turci notele de musica si a pusu in note mai multe piese musicali.

In an. 1692 plecandu seraschieriulu Daltabanu asupra Sorocei, cá se o bombardeze, Dimitrie inca a mersu cu tata-seu la óstea turcésca.

In 14. Martiu 1693 morí Constantinu Cantemiru, tatalu lui Dimitrie. Aflanduse acelu domnu alu Moldovei pe patulu doreriloru, chiamà la sine pe boieri si le lasà cu limba de mórte, cá mai inainte de a inchide elu ochii pentru totu-deauna, se'si aléga ei insii domnu, éra boierii alesera in unanimitate pe fiu-seu Dimitrie. Moribundulu tata se bucurà de aceea scire si crediù, cà sultanulu va confirma pe fiu-seu.

*) Acestu istoricu romanescu ajunsu la tronulu Moldovei in un'a epocha, pre candu Daci'a intréga si Panoni'a trecea prin una catastrofa nóua sociala si politica, merita cá se fia readusu càtu mai desu in memori'a toturoru romaniloru, carii se intereséza de istori'a loru nationala. Contemporanulu alu cronicariloru ardeleni, Bethlen, Cserei, Apor etc., elu si cu eruditiunea, si cu numerulu scriptelorú sale stà multu mai pre susu decátu toti contemporanii sei scriptori din Daci'a.

Intr'aceea banii avura la turci trecere multu mai mare, decátu vointi'a tieriei, serbitiale lui Constantinu-voda si calitatile cele frumóse ale fiu-seu Dimitrie. Asia domnu alu Moldovei se facù asta-data Constantinu III, fiulu lui Ducas, omu de altumentrea adapatu in scientie, impusu inse de turci cu forti'a, éra Dim. Cantemiru se vediù constrinsu a merge la Constantinopole, unde era obligati a petrece toti domnii moldavo-romanesci depusi, séu cumu se dícea pe turcesce „Mazili," ase-menea si fiii de domni.

In a. 1697 Dim. Cantemiru luà parte la batali'a cea mare turco-nemtiésca dela Zent'a, din porunc'a marelui veziru, inse numai cá voluntariu, éra de acolo apucà sí elu la fuga cu toti turcii càti au scapatu, si merse éra si la Constantinopole.

Brancovanu, care urise din sufletu pe famili'a lui Cantemiru, nu incetà a persecuta pe cei duoi frati, adeca pe Antiochu si pe Dimitrie Cantemiru in tóte poterile sale; inse ur'a lui era indireptata mai alesu asupra lui Dimitrie, carele apucase a invetia nu numai limb'a turcésca, ci sí arabic'a si persian'a, éra portarile sale ilu recomandá atátu de multu, in càtu elu era primitu si bine vediutu in cele mai inalte cercuri ale societatei din capital'a turcésca. Deci fiendu-cà Brancovanu credea, cà Dim. Cantemiru ar fi singurulu individu, de a carui rivalitate ar avea elu a se teme, nu crutià neci fatiga, neci bani, spre a midiu-loci departarea lui dela curtea turcésca, pana ce in fine dandu sume mari de bani, a sí midiu-locitu, cá Dimitrie se fia departatu. Intr'aceea acesta aflandu de ceea ce'lu asteptá, se ascunse in casele unui pasia, care'lu si tienù la sine cu tóta placerea patrudieci de díle; totu-unadata inse scóse la cale, cá sententi'a esita asupra lui Dimitrie se fia revocata, dupa care apoi acesta fu reprimitu la curte cu placere mai mare, decátu ori candu alta-data. Acésta fu lovitura grea pentru Brancovanu, carele de alta parte avea óresicumu dreptate a se porta contra Dimitrie Cantemiru asia precumu s'a portatu, din cauza cà acesta dorea atátu de multu se ajunga pe tronulu Munteniei, in càtu dupa aceea refusà de duóe ori tronulu Moldovei, care apoi se dede fratelui seu Antiochu, numai pentrucá elu se apuce in Munteni'a.

In a. 1700, candu Antiochu se facù domnu alu Moldovei, se reintórse si Dimitrie in patri'a sa, éra apoi se casatorí cu Casandr'a, fiic'a lui Sierbanu Cantacusinu, fostulu domnu alu Munteniei. Din acea casatoria Dimitrie Cantemiru avù una fiica. Dupa cinci ani frate-seu fu scosu din domnia, candu apoi Dimitrie inca fu constrinsu a se reintórce la Constantinopole, unde pana la 1710 i se mai nascura patru fiice si patru fii.(?) In totu tempulu acesta Dim. Cantemiru isi vediù de familia si se ocupà cu scientiele.

In an. 1710 Petru celu-mare, tiarulu Rusiei, dechiarà turciloru guera mare. Pe atunci domnu alu Moldovei era Nicolae Mavrocordatú, omu eruditú si de mare auctoritate la Pórt'a otomana, carui inse ii lipsea calitatile cerute pentru tempuri bellice. Asia

vezirulu si chanulu tatariloru induplecara pe sultanulu, cá se destitue pe Mavrocordatu si se puna domnu pe Dimitrie Cantemiru, ceea ce se si intemplà, si inca asia, cá sultanulu in locu se'i céra darurile usitate a se da la fiacare schimbare de domnu, poruncí cá se i se numere lui Dimitrie duódieci de pungi*) pentru coperirea spéselorú care'lu asteptá.

Inse turcii totu turci. Cantemiru abia ajunse la Iasi, adeca in capital'a Moldovei, candu éca si primí porunca dela Pórta, cá se edifice unu podu preste Dunare, pentrucá se tréca óstea turcésca in Moldov'a. De alta parte marele veziru ilu provocà, cá se'i trimita lui si celorulalti functionari ai Pórtei otomane tóte acelea daruri, câte li se cuvinu loru in urmarea denumirei lui la tronulu Moldovei. Porunc'a din urma irità pe Dimitrie Cantemiru atátu de multu, in càtu din acelu momentu se sí decise a'si resbuna de marele veziru sí a se folosi de ocaziunea acelei guére, pentrucá se'si scape tiér'a de sub jugulu turcescu.

Din intemplantocma pe atunci Petru celu mare trimisese la Cantemiru pe unu medicu grecu, anume Policala, prin carele 'i propuse unele conditiuni fórte avantagióse. Tractatulu secretu, carele se inchiaie puçinu dupa aceea intre Petru si Cantemiru prin mi-diulócirea acelui grecu, coprindea punctele acestea: 1. Moldov'a isi va recastiga vechile sale hotara si va sta sub protectiunea Rusiei. 2. Principele si poporulu voru jura credintia tiarului, indata ce acesta va intra cu armat'a sa in Moldov'a. 3. Principele Moldovei va inpreuna trupele sale cu ale tiarului, pentrucá se combata pe turci cu poteri unite. 4. Atátu acestu domnu, càtu si sucesorii sei voru domni pentru totu-deauna in Moldov'a cu potestate absoluta, sub prote-ctiunea monarchului Rusiei. 5. Domni'a Moldovei se asigura familiei lui Dimitrie Cantemiru cu dreptulu ereditariu, pana candu acésta nu se va stinge cu totu. — Acestea conditiuni sí inca alte câteva fusera confirmate de tiarulu la Lusk in Poloni'a in 13. (24.) Aprile 1711, apoi prevediute cu sigilulu imperiului se trimisera lui Dimitrie Cantemiru.

Intre acestea Cantemiru nu lipsí a continua fa-cerea podului preste Dunare, pentrucá se temea, cá nu cumuva se destepte prepusulu (suspiitiunea) turci-loru; traganá inse lucrarile pre càtu numai se potea, éra de alta parte urgítá neincetatu pe tiarulu, cá se accelereze venirea trupelorú sale mai inainte de a finí elu podulu. Din mare nefericire tiarulu insielatu de Brancovanu ajunse multu mai tardíu, decátu cá se fia fostu in stare de a inpedeca trecerea turciloru preste Dunare. Tiarulu ajunse la Iasi in Iuniu alu anului 1711, candu apoi boierimea si poporulu Mol-dovei ilu cunoscuro de suzeranu si 'i jurara fidelitate pe fatia. Fiendu-cà decursulu acestoru lucruri se afla descrisu pe largu in istori'a osmaniloru scrisa de Can-

temiru, fia de ajunsu a insemna aici numai atàta, cá tiarulu strimtoratu din lipsa de victualii, inchiaie cu turcii una pace desavantagiósa. Turcii ceruro pe Can-temiru, Petru inse nu'si inferà numele seu prin pro-ditiune, ci respinse pretensiunea loru, de si atátu fami-li'a, càtu si óstea sa se aflá in periculu estremu. Plenipotentului seu ii poruncí cá se díca turciloru, cá Dimitrie Cantemiru nu se afla in castrele lui; in-tr'aceea inse acesta in totu decursulu tractatiuniloru de pace siedea ascunsu in calésc'a (batarulu, radva-nulu) imperatesei, ceea ce sciá numai sierbitoriulu, care'i ducea de mancare.

Vediendu Cantemiru cá nu mai póte fi vorb'a de a remané in Moldov'a, castigà dela Petru una epi-stola patenta (deschisa), prin care i se asigura lui si boieriloru moldoveni càti au tienutu cu elu, desdau-nare si asilu in tierile sale. Acestu documentu este datu din Movileu, 1. (12.) Augustu 1711. In acelasi tiarulu dechiara pe Dimitrie Cantemiru si pe cliro-nomii lui de principi ai imperiului rusescu, cu titlu de princeps serenissimus, cumu si cu prerogativ'a, cá se nu fia supusu la jurisdictiunea nimenui, decátu nu-mai la a tiarului, éra moldovenii carii voru emigra in Rusi'a, se fia supusi jurisdictiunei lui Cantemiru. Pe temeulu acestei invoieli Cantemiru manecà din Iasi insoçitu de un'a miie si mai bine de boieri si sierbitori, carii isi parasira patri'a pentru densulu.

Principele Cantemiru caletorí cu ai sei in anulu 1711 la Charcovu in Ucrain'a, unde avea se se asie-die cu locuint'a, elu si ómenii sei. Aici petrech densulu pana in a. 1713, candu apoi plecà la Moscva. Tiarulu rogatu de Cantemiru, impartí intre boierii moldoveni acelu teritoriu, pe care ilu donase lui, le mai donà si una miie de case iobagesci (de sclavi) din ale corónei, preste acésta le mai aplacida si plati anuali.

Dupace Cantemiru ajunse la Moscva, soci'a sa Casandr'a torturata de suparare si dorere pentru per-derea patriei si a toturoru averiloru confiscate de turci, cumu si pentrucá se vedea separata de con-sangeniú sei din Moldov'a si Munteni'a, cadíu in fri-guri, din care se alese unu morbu si mai greu, pro-vocatu prin nesciinti'a unui farmacistu (apotecariu), din care'i urmà mórtea in flórea vietiei, in 11. (22.) Maiu 1713, in etate numai de treidieci de ani. Ca-sandr'a era una dómna mintósa si destépta, care se ocupá si cu lectur'a de carti, isi vedea si de afacerile casei, cumu si de educatiunea prun-ciloru, era si frumósa. Acésta dómna fu inmormen-tata la Moscva intr'una din monastirile de acolo.

In an. 1714 Dimitrie Cantemiru caletorí la St. Petropole cu alu treilea fiu alu seu, anume Sierbanu, carele de si era numai de siepte ani, tienù inaintea tiarului unu cuventu in limb'a elina, pentru care i se dederá presenturi, apoi fu si inrolatu in regimentulu tiarului.

In a. 1715 tiarulu Petru intreprinse caletorii in staturi straine, éra Cantemiru se folosi de acea oca-

*) 20 pungi turcesci de bani representá pe acelea tempuri 9230 taleri 18 grositie si 57/13 banuti de Saxoni'a, séu 13846 fiorini 9 cr. de ai imperiului romano-germanu.

siune, spre a'si cerceta dominiulu seu, unde petrecu't pana in a. 1716. In acestu anu isi fini' elu istori'a imperiului otomanu, pe care o incepuse la Constantinopole. In acelasi anu, pre candu Cantemiru petrecea in Ucraina, boierii sei punenduse in cutare di' la betia, traseru sabiile unii in contra altora, in catu' duoi din ei remaseru morti. Cantemiru tienendu' asupra loru' judecata, pe trei inisi' condema' la mor'te, era pe alti' cativa la galera, apoi inse' sententi'a mor'tei o prefacu' in pedepsa trupesca. Tiarulu' dupa reintorcerea sa din strainatate incuviinti'a tota' procedur'a lui Cantemiru cu acei boieri betivi. Petru adeca fu' chiamatu' din caletori'a sa la a. 1717 in urmareu' turburariloru' escate in statulu' seu. Atunci se reintorse' si Dimitrie Cantemiru la Moscva, unde densulu' mergea desu' la tiarulu', era acela venea la elu. In 1718 tiarulu' plecandu' la St. Petropole, provocu' si pe Cantemiru ca' se'lu' insociesca; famili'a inse'i remase la Moscva, din cauza ca' aduo'a fiica a sa anume Smaranda dedese in hectica.

In ern'a acelui anu Dim. Cantemiru facendu' cunoscentia cu a trei'a fiica a principelui Trubetzkoi, care era maresialu' de campu' preste armat'a rusesca, o a cerutu' de so'cia, mai alesu, ca'ci acea domnisi'ora era de una frumsetia rara. Asia Cantemiru se casatoru' a du'oa' ora in ern'a din a. 1718. Cu acea ocaziune Dim. Cantemiru isi rase barb'a si lapedandu' portulu' vechiu moldovenescu, adoptu' portulu' francescu din acelea tempuri, precumu' se vede si in portretulu' ce sta in fruntea cartei titulate Descriptiunea Moldovei. Tiarulu' inca asistu' la solenitatea cununiei, dupa care donu' lui Cantemiru una sabia scumpa. Ospetiulu' tienu' trei' d'ile, dupa care Dim. Cantemiru fu' denumitu' consiliariu' intimu' alu' imperatului.

In an. 1719 Cantemiru isi aduse pruncii din prim'a casatoria dela Moscva la Petropole; numai fiica-sa Smarand'a remase acolo, ca'ci ea mori' in 4. (15.) Iuliu. Intr'aceea in 8. (19.) Nov. i se nascu' dela a du'oa' socia una alta fiica, carei i se dede numele totu' Smarand'a, era imperatulu' si imperates'a o botezara si asia se incumetrira cu famili'a Cantemiru.

In an. 1720 Petru se scula' cu bataia in contra Persiei, era cu acea ocaziune demandu' si lui Cantemiru, ca' inpreuna cu comitele Tolstoi si cu admiralulu' Apraxin se'lu' insociesca. Din acesti trei barbati se compunea consiliulu' secretu' alu' imperatului. Cantemiru insoci' pe tiarulu' pana la Colum'n'a, care este una cetate in distantia de nouedieci verste de Moscva, asediata in tienutulu', unde riulu' Moscva se versa in Occa. Aici elu se vediu' cu famili'a sa, care venise pe corabia, se imbarca' si densulu' spre a'si continua caletori'a pana la Astrachanu, unde ajunse in 4. (15.) Iulie 1721. In acea caletoria Cantemiru suferi' greu de dorerea renichiloru' inpreunata cu friguri; inse' totu' atunci infienti'a una tipografi'ora turcesca, pe care Petru avea se'si tiparesca manifestulu' de bataia. In Augustu plecara cu totii dela Astrachanu pe marea caspica cu una fregata, si desbarcara in

cateva dile la punctulu', unde apoi s'a edificatu' fortareti'a numita la Sant'a-Cruce. Fiendu-ca' Cantemiru avea se mergea cu Petru pe uscatu' la Derbend, asia elu isi trimise fregat'a cu sierbitorii sei si cu tote' aparatele de scrisu' si cu multe scripte, spre a'esi' inainte; din nefericire inse' fregat'a fu' aruncata de furtuna pe un'a banca de nasipu', de unde scapara numai omeni, era averea si lucrurile se innecara tote. Acolo isi perd'u' principele Dim. Cantemiru intru' alte lucruri scriitoriulu', seu adeca mes'a de scrisu' si cateva manuscripte, era anume istori'a scrisa de elu incependu' dela profetulu' Mohamed pana la Osmanu, carele a fostu' primulu' sultanu' turcescu.

In tota' acea caletoria sanetatea lui Cantemiru suferi' forte multu'. Morbulu' se prefacu' in scursore' la udu', care este forte periculosu'. Nimeni nu mai credea ca' va scapa. Reintoreenduse in Augustu la Astrachanu, unde'si lasa famili'a, pana in Decembre se debilita atatu' de multu', in catu' ilu' marturisira si cuminecara de mor'te, era testamentu' isi facuse de mai inainte. Intr'aceea asta-data unu' medicu' de regimentu', anume Englert, ilu' scapa de mor'te, era dupace se mai intari', pleca' la dominiulu' seu din Ucrain'a.

In 14. (25.) Ian. plecandu' Cantemiru cu famili'a sa dela Astrachanu, ajunse intre forte mari greutati abia in lun'a lui Martiu la Ucrain'a, unde'si vediu' de afacerile familiare si de edificarea unei biserice. In 15. (26.) Aug. erasi cadiu' la patu', era in 21. Aug. (1. Sept.) 1723 repausa' in etate de 49 de ani, siepte luni si cinci dile.

Pe la 1734, in care anu se scria' acea biografia a lui Dim. Cantemiru, dupa care comunicamu' si noi datele acestea, dintre pruncii lui se mai afla' in vietia patru fii, anume Mateiu, Constantinu, Sierbanu' si Antiochu, era fiice du'oe, Mari'a si Smarand'a. Totu' pe atunci Antiochu era ambasadoriu' alu' imperatesei Rusiei la regele Britaniei Georgie. Acestu' Antiochu luase cu sine manuscriptulu' latinescu alu' istoriei osmaniloru' scrisa de tata-seu, pentruc'a se faca a se traduce in limb'a anglica.

Dim. Cantemiru era omu' de statura midiuloc'a, mai multu' uscativu' decatu' grasu', fisionomia placuta, vorbire amicabile si blanda. Elu' avea datina de a se scula' demaneti'a la cinci ore, fuma' unu' ciubucu de tutunu' si bea unu' filigenucu' de cafea dupa usulu' turcescu, era dupa aceea se puneu' pe studiu', care dura' pana la 12 ore, candu' apoi mergea la mesa. Cantemiru inse' manca' de regula numai cate una bucatu'; era bucat'a lui cea mai placuta era puisiori cu macrisiu'. Beutura' i era vinu' amestecatu' cu apa, era beti'a o ura' din sufletu'; deca' inse' s'ar fi intemplatu' vreuna-data ca' se bea prea multu', apoi ii era reu' cate du'oe septemani. Dupa mesa' dormea pu'cintelu', apoi erasi se apuca' de studiu', care tienea pana ser'a la siepte ore. Dupa aceea trecea la familia, cina' pe la diece ore, si se culca' la 12, adeca la mediu' de no'pte. Numai dupace se casatoru' a du'oa' ora si dupa-

se făcù consiliariu intimu, se vedîu necesitatu a mai schimba din modulu de mai înainte alu vietiei sale. In totu casulu Dimitrie Cantemiru a petrecutu prea multu din viétî'a sa siedindu la unu locu si cufundatu in studiu.

(Va urma.)

Bibliograficu.

Scriptele lui Dimitrie Bolintineanulu.

Acestu scriptoriu romanescu a esitu in publicu înainte cu 30 de ani mai antaiu cu cele 41 de poesii, séu mai bine cantece de materii diverse. Cá incercari ale unui june care simtia ferbente, acelea cantece au fostu primite fórte bine de catra publiculu romanescu, éra anume cantecele, alu caroru subjectu era luatu din istori'a patriei, au mai avutu si marele merit, cà au inpintenatu pe tenerime, cá se se puna pe studiulu istoriei nationale.

In etate de barbatu, adeca la anulu 1852 dn. Bolintineanulu publicà la Iasi in tipografi'a „Buciumului romanu“ 17 Cantece si plangeri. La cele mài multe din acestea poesii subiectulu este luatu din istori'a patriei si din viétî'a nóstra nationala, din care cauza acésta colectiune nóua esita pe tempulu, candu despotismulu strainu in tierile romanesci apasà nu numai pe scriptori si pe tóte clasele de locuitori, ci tocma si pe domnii acelora, fu primita cu bratiale deschise mai alesu de catra acei romani, carii pe atunci simtià profundu necesitatea de a nutri foculu sacru patrioticu si nationalu in ânimele multoru compatrioti, carii era inclinati a despara cu totul, intocma precumu vedemu si in tempulu acesta pre multi, carii n'au avutu neci-unadata, n'au neci astadi credintia, neci càtu unu graunte de mustariu, in càtu noi la unii cá aceia le-amu recomenda, cá in locu de a pune capulu in sinu si manile in cruce, se citésca dela Bolintineanulu, de ecs.: Cea din urma nópte a lui Michaiu celu mare. — Proscrisulu. — Stefanu celu mare si mama-sa. — Poterea canteceului. — Unu teneru romanu morindu in strai-natate. — Ferentariulu*). — Mircea celu mare si solii**). — Michnea si bab'a. — Unu prisionieru romanu. — Canteceu nationalu. — Ceausiulu de venatori. — Pandurulu betranu. — Michaiu scapandu stendartulu.

*) In acea poesióra ostasiulu din corpulu ferentariilor lup-tandu asupra turciloru dice:

Inte cá sagét'a tabar'a strabate,
Bate diece singuru, cincispediece bate.
Ferentariu sunt eu.
Astfeliu dar' romanulu scie cá se móra.
Pentru libertate, pentru tierisióra,
Cine n'ar mori!

**) Aici Mircea dechiarandu padishachului bataia, dice catra capitani si boieri:

De desierte visuri se nu ne 'nsielamu:
Mórte si robia la straini aflamu.

Acestea si altele de inainte de 1848; éra in 1852: Visulu lui Stefanu celu mare. — Benchetulu (Ospetiulu). — Dochi'a. — Sorin'a (legenda muntenésca). — Tiepesiu si solii. — Mórtea lui Michaiu viteazulu. — Andreiu, séu luarea Nicopolei de romani.

Pe candu D. Bolintineanulu ascultandu de inspiratiunea geniului seu, compunea din poesile publicate in Iasi, elu cá si alti mai multi compatrioti si contemporani de ai sei petrecea in ecsiliu parte la Parisu, parte in Orientu.

Dupa reintrarea sa in patria, Bolintineanulu inca se aruncà in politica, precumu pe atunci urmà cei mai multi romani de talentu si capacitate, deschise diariulu Demboviti'a si luptà càtuva tempu pe acelu terenu, pre càtu de lunecosu, pe atàtu si storcùtoriu de poterile spiritului si scurtatoriu de viétia pentru ómeni cu conscientia curata si inspirati de amórea catra patri'a si natiunea loru. Dupa cativa ani de lupta, dupace functionà unu tempu scurtu sí cá ministru de culte in dílele domniei lui Alecsandru Ioanu, Bolintineanulu se retrase éra in şinguratate dorita si cautata de catra toti aceia, carii simtu in peptulu loru vocatiunea sacra spre a se consacra scientieloru.

Dela reintrarea in patri'a sa D. Bolintineanulu pe langa ce a mai facutu unele caletorii interesante, a si mai elaboratu alte cateva opuri, pe care foile din Bucuresci in dílele acestea le anuntia fórte pe scurtu, precumu urméza:

1. Siese drame din Istori'a Romaniei, cu o scadere de 5 sfanti volumulu, dela 10 sfanti.
2. Campulu si salonulu, poesii din teneretie, 20 de cóle. Volumulu 4 sfanti pe charthia de tipariu, 8 sfanti pe charthia velina. 294 de bucati: barcarole, elegii, ode, idile, poeme.
3. Stefanu celu betranu. 1 sfantiu volumulu.
4. Alecsandru Lapusneanu si alta drama Batali'a dela Calugareni. 2 sfanti.
5. Stefanu Gheorghe-Voda, séu voiu face dómnei tale, ce tu ai facutu jupanesei mele. 1 sfantiu.
6. Viétî'a lui Traianu imperatulu, si resboiulu seu in Daci'a nóstra. 2 sf. volumulu.
7. Plangerile Romaniei, ode la patrie. 80 de bani volumulu.

Menadele. Satire politice si sociale, icón'a adeverata a acestui tempu. Unele femei. Nobilii vechi. Nobilii noi. Favoritii si altele. 1 sfantiu brosiur'a la librari.

Din numerósele publicatiuni ale dlui Bogdanu-Petriceiu-Hajdeu a esitu in a III. editiune revediuata
RASVANU SI VIDRA.

Poema dramatica in cinci canturi. Bucuresci, tipografi'a lucratoriloru asociati 1869. 8° micu, 186 pag. La acésta drama auctoriulu luà urmatoriulu motto:

Marirea desiérta si iubirea de argintu, acestea sunt nesce neputintie iuti ale sufletului. . . Mitropolitulu Teofilu, Cazania 1644.

Acestu opu poeticu alu dlui Hajdeu avù unu succesu pana ací ne mai auditu la publiculu romanescu, pentrucá adeca una drama se ésa in intervalu abia de unu anu, in a trei'a editiune. Pretiulu patru duoedieceri.

ISTORIA TOLERANTIEI RELEGIÓSE IN ROMANIA:

protestanti, catolici, mahometani, lipoveni si judani, de acelasi auctoriu in editiunea II. 8° mare, 93 pag. Pretiulu 2 duoedieceri, éra pe charthia velina trei duoedieceri.

ION-VODA CELU CUMPLITU (1572—1574)

cu unu portretu si diece gravure, va esi in curendu in a duó'a editiune, pentrucá din I-a editiune dela 1865 nu se mai afla neci-unu ecsemplariu. 8° mare, 246 pag. Pretiulu 7 duoedieceri.

CELEBRITATILE ROMANE.

Seria antea: Domniti'a Elena, Nicolau Milescu, Luca Stroici, Baba-Novacu. Unu mare volumu 8° cu portreturi, de acelasi auctoriu, a esitu de sub tipariu totu in Bucuresci; ci noi inca nu amu potutu castiga unu ecsemplariu pentru dincóce de Carpati.

Lumina, diariu scientificu si literariu. Iasi 1862 & 1863. Trei brosiure in 8°.

Viéti'a si scrierile lui Luca Stroici. Bucuresci 1864, in 16°.

Analise literarie esterne: Wolf, Raicovich, Eutropius, Palauzov etc. Bucuresci 1864, in 16°.

Micuti'a, novela satirica. Bucuresci 1764, in 16°.

Aghiutia, diariu umoristicu. Bucuresci 1864, in 4°.

Satirulu, diariu literariu si umoristicu. Bucuresci 1866, in folio.

Trei evrei: Schylok, Gobseck si Moise; studiu literariu. Bucuresci 1866, in 8°.

Talmudulu, cá profesiune de credintia a poporului israelitu; studiu filosoficu. Bucuresci 1866, in 8°.

Basme romane, adunate de I. C. Fundescu, cu o introductiune despre literatur'a poporara, de B. P. Hajdeu. Bucuresci 1867, in 16°.

Domniti'a Roxand'a, drama istorica in cinci acte, representata in 1867. (In diariulu „Familia“ dela Pesta 1868.)

Archiv'a istorica a Romaniei. Bucuresci 1866 & 1867, trei tomuri mari in 4°, (despre care noi amu vorbitu de repetite ori).

Istori'a dreptului constitutionalu alu Romaniloru. 10 lecture tienute in salonulu Ateneului, Septembrie—Novembre 1867.

Oda la Boeri. Dela 1848 pana la 1869.

Boerii in fati'a tronului si boierii in fati'a poporului, studiu istorico-politicu. 1869.

Articoli istorici, politici, polemici, literarii etc. in „Tribun'a romana,“ in „Ateneulu romanu,“ „Viitoriulu romano-bulgaru,“ „Opiniunea nationala,“ „La voix de la Roumanie,“ Bulletinulu instructiunei publice,“ „Sentinell'a,“ „Teatrulu,“ „Perseveranti'a,“ „Familia“ etc.

Dn. I. M. Riureanu, profesoriu si directoriu la internatulu Mat. Basarabu in Bucuresci, a mai publicatu in lunile din urma din „Seri'a I. a bibliotecii de lectura pentru junimea de ambele sexe“ inca duóe carticele, totu in formatulu celoru de mai nainte, despre care cuventaseramu in Nr. 1 alu „Transilvaniei“ din a. c. Una din acelea coprinde nouedieci „istorióre pentru copii,“ éra a duó'a are: Canarulu in 6 capitule. Capell'a din padure in 5 cap.: Aeveratulu curagiu. Parabole cinci, Persic'a, Razorulu cu garófe, Fluturele, Canarulu, Florile favorite.

Acestea duóe carticele costa câte 70 centesime si se potu trage prin oricare libraria, séu si de-adreptulu dela auctoriulu si editoriulu lor. Parintii si toti individii, càti se ocupa cu educatiunea si institutiunea Omului in etatea cea frageda, nu voru lipsi a castiga pentru pruncii si elevii loru aceste carti de lectura, care se recomanda ele insele prin coprintulu lor.

Veteranulu literaturii nationale dn. Ioanu Eliadu-Radulescu inca ne facù onórea neasteptata de redactoriulu acestei foi dupa cele intemperate in érn'a trecuta, de a ne inmanua spre publicare urmatoriulu:

APPEL*) SPRE LIBRARIE NAȚIONALL

Spre abreviarea aquestei însciințări am elaborat un articol special despre starea librăriei în România, și despre historicalul ei relativ în capitala noastră.

Prin aqueasta faccem cunoscut quó peste currënd, prin ómeni speciali, se va stabill de jos însemnatul o librărie centrale română, quare va fi dispusă spre a procurà tóte cărțilæ sallæ la altæ librărie sucursali quæ se vor stabill în tóte capitalælæ și urbælæ județelor României.

Cărțilæ de quari dispunem astăzi, si pinó la începutul lui Septemvriu viitor sunt quællæ următóre: quællæ eșite dejà de sub typar sunt arătate sub littera A; quællæ quari se află sub typar se arată sub littera B. Quællæ quæ vor urmà dupó însemnatælæ sub littera B se enumeră la C.

A.

Biblia pinó la pagina 272, à 14 romanați,**) Biblice pinó la pag. 152, à 10 rom.

Currierul de ambe sexe, cinci volume, à 6 rom.

*) Reproducemu acestu apelu pre câtu numai se póte din partea tipografiei de aici, intocma cu ortografi'a cea reformata a dlui Eliadu. Din aceea se va vedea, cá dn. Eliadu, carele de trei ani incóce combatea cu multu necasu limb'a si ortografi'a dlui Tim. Cipariu, in anulu acesta sarí dintru-una-data departe preste dn. Cipariu, in câtu unde cu puçinu mai înainte se ridicase protesta in contra „papistasirei“ limbei romanesce, acumu dn. Eliadu o „ciceronesce“ si „virgilesce,“ cadiendu de-adreptulu in etnicismulu clasicu, séu déca cumu-va ve mai place, in clasicismulu etnicu. Asia dara dn. Eliadu si-a datu dimisiunea din societatea academica, numai pentrucá membrii ei mergea prea incetu?! —

**) Dn. Eliadu numesce romanatiu franculu, séu leulu nou, care in val. austr. face dupa cursulu de astadi câte 49 cr.

Bibliotheca portativă: I. Critică gramaticale. II. Diversæ.
 III. idem. IV. Morală. V. Poesii ineditæ, à 3 rom.
 Historia Românilor, à 1 rom.
 Curs de poesie ilustrat:
 Volumul I. Lyrice cu trei gravuræ, à 12 rom.
 Volumul II. Epice, Anatolida, cu 16 gravuræ, partea întâia, à 14 rom.
 Volumul III. Epice, Fingal, cu două gravuræ. à 7 rom.
 Volumul II. idem Anatolida, partea a doua cu 10 gravuræ, à 14 rom.
 Volumul II. idem Epice. Æneida, cu 6 grav., à 10 rom.
 Volumul III. idem Epice. Divina Comedie, partea întâia, cu 15 gravuræ, à 15 rom.
 Romania, cu 10 gravuræ, à 6 rom.
 Christianismul și Catholicismul, 1½ rom.
 Legalitatea 12 rom.
 Typographul Român, à 20 lei. noi.

B.

Currierul de Ambe Sexe, periodul VI, 6 rom.
 Historia Litteraturæi, 10 rom.
 Curs de Educațiune pentru ambe sexe, 8 rom.
 Biblioteca portativă, vol. III. și VI. Historia Romanilor de la Romulu pînă la Traian, 8 rom.
 Idem vol. VII. Historia Romanilor în Dacia, à 8 rom.
 Idem VIII. Historia Greciei. 8 rom.
 Idem IX. Historia Civilizațiunii, 10 rom.
 Idem X, Paralel între idiomele Latina, româna, italiana, spaniola și gallica que forma o singură limbă romană, 8 rom.
 Continuarea Bibliæi pînă la finele Vechiului Testament, 20 rom.
 Continuarea Biblicelor pînă la finele Pentateucului, 8 rom.
 Curs de Poesia, volumul II. Anatolida. Partea a treia cu 10 figure, 14 rom.
 Idem Curs de poesie, Volumul IV. Ariosto, Tasso, Fragmente epice, Michaida, cu 10 figuræ, 14 rom.
 Idem Vol. V. Pythonida in cinci părți sau volume, cu 150 figuræ, à 30 rom. volumul.
 Idem vol. VI. Epicæ, idem Proscrisul și nuaă Apocalypse, illustrate, asemenea, 12 rom.
 Curs de poesie, Partea dramatica, Vol. VII. Prometheu, Brutu, 12 rom.
 Volum VIII. Mahomet, Hernani, 12 rom.
 Volum IX. Norma și alte drame, 12 rom.
 Volum X. Poesii Diverse, 10 rom.
 Volum XI. XII. XIII. XIV. continuațië la poesie diversæ, à 10 rom. volumul.

C.

Dicționar encyclopædicu în 40 volume, à 12 rom.
 Știința Omenirii sau Historia universală a globului nostru, a popolilor antici și moderni, a științelor, artelor și invențiunilor umane, 30 vol. à 10 rom.
 Eattă dar materia și valoarea ei que se offere înaintea bărbaților cunoscători și ai folosului general și ai intereselor particulare.

	romanati.
Biblia în 10 mii exemplare	140000
Biblice 3000 idem	30000
Currierul în ambe sexe, 6 vol. à 6 romanati	108000
Equilibru între antithesi, 12 rom. în 3000 exemplare	36000
Bibliotheca portativă în 10 vol. à 4 rom. în 3000 ex.	120000
Curs de poesie în 14 a 15 vol. à 14 rom. în 3000 ex.	675000
Christianismul și Catholicismul à 1½ rom. în 3000 ex.	4500
Romania în 3000 ex. à 3 rom.	9000
Prescurtare de historia Romanilor în 10 mii ex. à 1 r.	10000
Historia Romanilor dela Romulu pînă la Traian în 3000 ex. à 8 rom.	24000
Historia Românilor în Dacia idem	24000
Historia Greciei idem	24000

Historia Litteraturæi in 3000 ex. à 10 rom.	30000
Historia Civilizațiunii idem	30000
Paralel între idiomele romane în 3000 ex. à 8 rom.	24000
Continuațiã Bibliæi în 10 mii ex.	140000
Continuațiã Biblicelor în 3000 ex. à 10 rom.	30000
Noulu Testament à 14 rom. în 10 mii ex.	340000
Album în cinci volume, 3000 ex.	940000

2538500

Aquestea pînă la capetul anului vor fi expuse prin libreriæ.
 Prin desfacerea unæi părți din aquestæ cărți in mai puçin de un an după activitatea a patru Typographiæ quæ se occupă cu typărirea cărților jos însemnatului se pot realisã și quællæ quæ astăptă typarul adicã
 10000 idem Dicționar encyclopædicu, în 50 volume à 10 rom. 5000900
 5000 Historia universala în 40 vol. à 10 rom. 2500000

10038500

Nici o professiõ nu pôte presentã o perspectivã de folosé atât materiali quãt și morali barbaților que se vor decide a se însarcinã cu propagarea lminælor farõ a riscã nici labori nici vre un capital. Termin acestã dare de scire cum ñicu și prin Typographul Român „La resultatul laborilor de ñeci de anni, și a marelui capital depus în hãrtie și Typar, veniți bãrbaților intelligenti a recoltã gratis.“

Quãți vor dorì a stabili librãrie națiõnale prin urbælæ Romaniei, se vor adresã la D. _____ administratorul librãriei centrali.

Quãți vor luã cãrțile în comisiune cã librari vor avé un folos quãte 10 la sutã din quællæ desfãcute*). Iar quãți le vor luã definitiv vor avé un termin de trei luni pentru plata prețului lor, și un folos de 33 la sutã, dupã cum mai întins se explicã în Typographul Român Nr. 11.

I. Heliade R.

Dat în ruinele cãstellului 1848 națiõnal
 1870 Martiu 25. Bucuresci.

Amu dori din sufletu, cã productele mintei se se plãtesca sî la romani, dẽca nu sî pentru alții, celu puçinu pentru dn. Eliadu la etatea sa inaintata de ani sieptedieci, ingreunatu inca si cu grij'a unei familii destulu de numerose. Spre acestu scopu noi provocati de insusi de Eliadu, ne sî adresaramu catra unulu dintre librarii cei mai de frunte, spre a midiuloef si incõce trecerea cartiloru dsale; acelu librariu inse ne reflectã de-ocamdata acesteã: Cele mai multe carti ale dlui Eliadu sunt preste mesura scumpe, in cãtu pretiulu genẽza pe multi tocma si din publiculu moldavo-romanescu, carele inca nu platesce neci pe diu-metate impositule publice, pe care le platesce lumea pe la noi, au si venituri neasemenatu mai bune, de-cãtu sunt ale nõstre. Mai incolo una parte a scripteloru anuntiate de dn. Eliadu abia incepũ a se tiparì.

*) La noi neci-unu librariu nu ia carti in comisiune spre vendiare fara rabatu de 25%. Preste acestã se mai cuvene a sci, cã pe la noi una carte, ce se tiparesce de ecs. pe formatu Nr. 6, 8º cu litere cicero, in 10 cõle, se vende cu cãte 80 cr., era tipariu garmond aceeași carte de diece cõle se da cu cãte 1 fior. val. austr. in charthia, adeca se dicemu: doi franci sãu doi lei noi: era cu acestu pretiu dã man'a se vendemu. Bibli'a dlui Eliadu 8º mare cãta a esitu pana la pag. 272, adeca 17 cõle tiparite cu garmondu, charthia frumõsa, se vende cu 14 romanati (franci), adeca aprõpe 7 fr. v. a. Noue ne-ar da man'a se vendemu aceeași carte cu 2 fr. v. a. nu in argintu, ci numai in charthia, ceea ce ar face camu 4 franci in argintu; fia inse 6 franci pentru 17 cõle; dara 14 franci? Pretiu abnormu in tempurile nõstre, candu lumea pôte avé nu numai una parte din Penta-teuchu, ci bibli'a intrãga, tiparita nu cu petitu, sãu cu nonpareille, ci totu garmondu si legata frumosu, celu multu cu 10 franci.

era altele, precumu este de ecs. dictionariulu enciclopedicu (asia numitulu Conversations-Lexicon la germani) in 50 vol. si istori'a universale in 40 volume ceru cate una vieti'a intréga a unui omu, carele se nu mai fia ocupatu cu altu nimicu, pentru cá se le póta esí la acestea duóe in capeteiu. Intocma ni se comunicà starea lucrului si in Bucuresci la librari'a G. Ioanidu & Spirescu, care de altumentrea inca vende fórte scumpu cartile tiparite cu spesele sale, afara numai de romanele cele rele si traduse totu asia reu, tiparite mai de multu, ale caroru pretiuri inse a trebuitu se le scadia tare, pentrucà ajunsese cá se nu i le mai cumpere nimeni.

Ce e dreptu, cá in Romani'a, era mai anume in Bucuresci tipariulu e focu de scumpu, atátu de scumpu, precumu nu'lu vei mai afla nicairi in Europ'a. Machinele si literele se tragu cu adeveratu din tieri straine, aceleasi inse s'au eftinitu in tempurile nóstre, precumu nu au mai fostu neci-una-data, era pretiurile charthiei de tipariu au ajunsu a fi de bajocura, séu cu alte cuvente, charthi'a mai nu are neci una valóre. Apoi dara pentru ce totusi tiparitur'a este asia scumpa in Romani'a? Pentrucà acolo munc'a omenésca ajunse a fi fórte cautata, prin urmare si fórte scumpa; mai incolo pentrucà mai toti intreprindietorii de tipografii fiendu straini, au pofta necumpetata de a se inavutí cátu se póte mai iute si mai tare din intreprinderea loru, de aceea sí e de doritu, cá tipografiile se se mai inmultésca; in fine, pentrucà multi din cei carii tiparescu carti séu altu-ceva, platescu fórte neregulatu la tipografi, din cauza mai virtosu, cá publiculu cumparatoriu de carti etc. inca platesce nespusu de reu.

In totu casulu dn. I. Eliadu ar face fórte bine, déca ar mai calcula inca una-data pretiulu fiacarei carti, precumu si déca ne-ar spune, cumu s'a compusu lucrulu in privinti'a traducerei bibliei cu santulu sinodu archiereescu, pentrucà publiculu se scia curatu, déca se póte abona la acea traductiune fara frica de anatema.

In curendu va aparea in Bucuresci:
UNU TRACTATU COMPLETU DE ECONOMIA POLITICA

de Ioanu Stratu, fostu profesoriu de economi'a politica la facultatea de dreptu din Iasi si Bucuresci.

Formatulu opului va fi in 8°, pe charthia velina, va formá unu volumu forte de aprópe 500 pagine, si se va pune in vendiare pe pretiulu de 1 galbenu.

(Dupa „Rom.“)

Mateiu Milo.

In momentele candu aveamu a pune acestu Nr. alu „Transilvaniei“ sub presa, ne veni scirea positiva, cá artistulu si dramaturgulu nationalu dn. Mateiu Milo acceptandu amicabil'a si fratiésca invitare

ce i s'a facutu de aici, in cursulu acestei septemane va vení cu una societate puçinu numerósa, inse cu atátu mai alésa, spre a delecta pe publiculu nostru cu un'a serie de representatiuni, partea cea mai mare originala, alu caroru subjectu este luatú din vieti'a nóstra nationala, din datinele nóstre bune, séu vitióse, vechi si nóue. Ne simtimu adeca obligati a reflecta pe publiculu nostru amatoriu de art'a dramatica, cá dn. Milo cá artistu, carele cunósce societatea romanésca in tóte clasele si cá se dícemu asia, in tóte straturile si pâturile ei, condusu de geniulu seu ajutatu de esperienti'a multoru ani, ajunse la convictiunea, cá pre candu pe cele mai multe scene ale popóraloru europene, art'a dramatica se generaliséza, voimu se dícemu, cá poetulu si actoriulu lauda virtutile, séu combate vitiulu si scelerateti'a, superstitiunea si stupiditatea omenésca in genere, cu aceleasi cuvente, in aceleasi forme si maniere, in tóta Europ'a, la tóte popórale, la noi s'ar simti necesitatea de a infientia una scóla dramatica, care se vorbésca publiculu romanescu de diferite clase si opiniuni, in limbagiulu lui, se'i imiteze apucaturele frumóse séu vitióse, proprie romanului, cu alte cuvente: se arunce fundamentu si la un'a dramaturgia speciala romanésca, fara cá pe acésta considerata din punctu de vedere alu artei, se o aduca in conflictu cu regulele ei.

Celu puçinu noi asia intielegemu si asia amu intielesu totudeauna pe dn. Milo.

Credemu cá suntemu bine informati, candu sustienemu, cá in repertoriulu domnului Milo se afla preste optudieci de piese, alu caroru subiectu este luatú din vieti'a nóstra nationala. Ni se pare, cá din acelea vomu vedea aici in Brasiovu intre altele si acestea:

Prapastele Bucuresciloru, vodevilu in 4 acte (critica a moralei din capitala), de Milo.

Lipitorile sateloru, de Vas. Alecsandri.

Functionmani'a, séu Milo directoru, de Vas. Alecsandri.

Barbu lautariulu, de acelasi.

Pensiomani'a, séu Kira Anastasi'a.

Tuzu cersietoriulu, 2 acte, de Milo.

Si altele multe.

Nu cumu-va dn. Milo se va simti séu nu indemnatu, de a mai sta si pe airea in vreo duóe trei orasie mai mari din Transilvani'a, macaru numai pentru câte duóe trei representatiuni? séu cá de aici va trece de-a dreptulu la Cernauti, unde este invitatú inadinsu multu mai dinainte. Doritorii de a'lu avé in midiuloculu loru nu voru lipsi a'lu intreba de timpuriu.

 Cursurile intregi ale acestei foi periodice „Transilvani'a“ pe anii 1868 si 1869 brosiurate se potu cumpara cu câte v. a. fr. 3 in Sibiiu din cancelari'a comitetului asociatiunei trans.